

В. В. Майстер,

учитель початкових класів Черкаського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів – лицей спортивного профілю 34» Черкаської міської ради Черкаської області

ПІДВИЩЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ АКТИВІЗАЦІЇ КОМПЕНСАТОРНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Ви навчаєте дитину якими-небудь невідомими їй п'ятьма словами - вона буде довго і марно мучитися, але зв'яжіть двадцять таких слів з картинками, і вона засвоїть усе на льоту.

К. Ушинський

Якою має бути сучасна школа, щоб сформувати необхідні для життя компетентності молодших школярів, як зробити навчання цікавим, пізнавальним, розвивальним та практично спрямованим?

Коли вчитель створює комфортні умови, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність, коли учитель і учень є рівноправними суб'єктами освітнього процесу, то від цього реалізація поставлених цілей здійснюється стовідсотково.

Зупинимось на деяких проблемах формування мовленнєвої функції молодших школярів, що негативно впливають на розвиток комунікативної компетентності і шляхах їх вирішення. Серед основних недоліків мовленнєвої функції **виділимо такі:**

- недостатній словниковий запас учнів;
- порушення звуковимови;
- недостатній розвиток діалогічного та монологічного мовлення; складність сприймання інформації на слух, недостатність розвитку пам'яті.

Тому основне завдання вчителя полягає у тому, щоб усіляко сприяти мовленнєвому розвитку дитини найбільш ефективними шляхами його активізації.

Протягом багатьох років роботи з даної проблеми накопичився певний досвід і створений навігатор інструментів для підвищення мовленнєвої активності молодших школярів, який я і пропоную до уваги. Навігатор – це певна система діяльності з таких напрямків:

- 1. Мнемотехніка**
- 2. Ігровий освітній процес з LEGO**
- 3. Творчі смаколики**

Навігатор результативності інструментів для школярів – це забезпечення:

- упевненості учасників освітнього процесу у власних силах;
- розвинене діалогічне і монологічне мовлення;
- збагачений активний мовний словник;
- прогрес у розвитку пам'яті;
- економія часу від запам'ятовування для творчої роботи;
- навчальна мотивація учнів, а з нею успіхи - «Я успішний/на!»

Для того, щоб оптимізувати запам'ятовування учнями віршів, казок, пізнавальних текстів, таблиць, правил, що потребують тривалого зберігання та подальшого відтворення варто використовувати у роботі з дітьми *прийоми мнемотехніки* - мистецтва запам'ятовування. Відомо, що процесом запам'ятовування можна управляти свідомо, якщо слово «перевести» в образ або з чимось

асоціювати. Мнемотехніка вдало справляється із такими завданнями: удосконалення зорового і слухового сприймання, навичок запам'ятовування будь-якої потрібної інформації, стимулювання інтелектуального розвитку дитини.

Наведемо декілька прийомів мнемотехніки – створення мнемотаблиць, карти твору, малюнкового плану.

1 прийом – створення мнемотаблиць. При вивченні віршів добираються відповідні за змістом картинки (на кожне слово або словосполучення), і тоді увесь вірш представлено схематично у вигляді мнемотаблиці. Після цього дитина по пам'яті, використовуючи зображення, здатна відтворити вірш повністю. На початковому етапі школярам пропонується готова мнемотаблиця, а по мірі навчання дитина також включається у процес: спочатку створює схему із запропонованих картинок, а далі сама обирає або малює відповідне зображення.

Алгоритм вивчення вірша за мнемотаблицею такий:

Крок 1. Учитель виразно читає вірш.

Крок 2. Учитель разом з учнем «зашифрують» вірш.

Крок 3. Учитель задає питання за змістом вірша, дитина розглядає таблицю, повторює назви картинок.

Крок 4. Учень читає вірш з опорою на мнемотаблицю.

Крок 5. Кількаразове повторення з пришивидшенням з опорою на мнемотаблицю.

Крок 6. Дитина розповідає вірш без опори на мнемотаблицю, пригадуючи послідовність картинок.

2 прийом мнемотехніки – створення карти твору. Цей прийом доречно використовувати, коли необхідно переказати текст, у якому багато героїв або подій, коли він великий за обсягом.

3 прийом – складання малюнкового плану. Учень/ця передає у власних малюнках частини твору та переказує його. Можна запропонувати школярам інші види робіт з малюнковим планом: один учень/ця показує декілька малюнків, а інші учні мають прочитати відповідні частини твору, або запропоновані малюнки слід розмістити в порядку, що відповідає сюжету твору.

Ігровий освітній процес з LEGO

Робота з конструктором LEGO дає можливість молодшим школярам розвивати дрібну моторику рук, пам'ять, зосереджувати увагу, критично і творчо мислити, співпрацювати в парах, групах.

Кольоровий комплімент

Завдання:

1. Учні обирають цеглинку певного кольору.

2. Добирають слова-компліменти, які розпочинаються із першої літери, назви кольору цеглинка.
3. Запам'ятовують компліменти.
4. Дитина обирає певний колір цеглинка і висловлює компліменти іншим дітям відповідно до обраного кольору.

червоний	Чарівна, чудова, чесна, чаруюча.
зелений	Загадкова, заворожуюча.
голубий	Гарна, грайлива.
синій	Смілива, скромна, струнка, слухняна, симпатична.
помаранчевий	Життєрадісна.
червоний	Прекрасна, приваблива, прегарна, пречудова.

Алфавітне асорти

Завдання:

1. Розставити слова за алфавітом.
2. Запам'ятати та записати власні назви.
3. Добери до кожного рядка узагальнювальне слово.

річки	держави	міста
-------	---------	-------

- Дністер, Рось, Дніпро, Ворскла, Буг – річки.
- Польща, Україна, Чехія, Франція, Німеччина – держави.
- Умань, Львів, Черкаси, Кропивницький, Вінниця – міста.

Мовні лабіринти

Завдання:

1. Учні об'єднуються у групи за кольорами цеглинок, відповідають по черзі.
2. Діти з першої команди називають іменники, що розпочинаються із першої літери назви кольору цеглинка та дають характеристику (істота/ неістота, рід, число, власна/загальна назва).
3. Вводять слова у речення.

Я – ти – ми – усі разом

Завдання:

1. Діти об'єднуються у групи за кольором цеглинок.
2. Називають предмети, які асоціюються із відповідним кольором.

помаранчевий	Апельсин, морква, футболка, обліпіха...
жовтий	Сонце, лимон, лілія, курча, светр...
голубий	Річка, море, океан, зошит, плаття...
синій	Потяг, волошка, парасолька, небо ...
зелений	Ківи, огірок, трава, листя, крокодил...
червоний	Яблуко, вишня, троянда, спідниця...

3. Кожна група обирає одне слово, з яким складають невеличку розповідь.
4. Поєднують міні розповіді в одну розповідь, опираючись на план.

голубий, зелений, червоний, синій, помаранчевий, жовтий

LEGO діаграма

Завдання:

1. Діти об'єднуються у команди.
2. Вчитель читає вірш (повільно).
3. Учні будують із цеглинок LEGO діаграму складів слів, звертаючи увагу, що односкладові – синя цеглинка, двоскладові – червона, трискладові – зелена, чотирискладові – голуба, п'ятискладові – помаранчева, шестискладові – жовта.

Від слова – до речення

Завдання:

1. Діти об'єднуються у групи.
2. Кожна група витягує цеглинку, на якій написано слово.
3. На кожну літеру поданого слова необхідно скласти нові слова і ввести їх у речення.

МОРЕ	ВОНА	КІНО
------	------	------

- Марина, Олена роблять емблеми.
- Вітя, Оля, Ніна – акробати.
- Кирило і Настуня – однокласники.

Творчі смаколики

Творчі вправи пробуджують активність школярів, розвивають мовлення та виявляють резерви обдарованості, закладені у кожній дитині.

Слова вставляй – акровірш здобувай

Завдання:

1. Учні отримують частину вірша, у кожному рядку якого відсутні декілька слів.
2. Діти мають дібрати початки рядків, обравши їх із запропонованих цеглинок LEGO, щоб утворився акровірш.

...хатку маю,	Біля гаю...
... я вилітаю.	День у день...
...праця влітку.	Жде на мене...
...кожну квітку.	Оглядаю...
... над лузком,	Легко плину...
...всіх медком	А частую...

Кольоровий салат

Завдання:

1. Діти об'єднуються у групи за кольором цеглинок.
2. Учні добирають слова, що є назвами предметів і асоціюються із відповідним кольором:
 - *Жовтий* – лимон, Сонце, яблуко, кабачок, парасолька...
 - *Зелений* – огірок, ківі, яблуко, груша, рюкзак ...
 - *Червоний* – помідор, буряк, яблуко, вишня, лінійка ...
 - *Помаранчевий* – апельсин, мандарин, обліпіха, бант ...
 - *Синій* – слива, баклажан, море, грім, струмок ...
 - *Голубий* – крапелька, вода, волошка, джерельце ...
3. Учні обирають назви тих слів, з яких можна приготувати кольоровий салат. Складають речення.
4. Варіанти: приготувати «Веселковий компот», «Фантастичний салат», «Цікавий борщ».

Весела руханка

Завдання:

1. Діти стають у коло, щоб познайомити і запам'ятати імена однолітків.
2. Школярі по черзі називають свої імена та об'єднуються у 2 команди за першим звуком імені.
3. Ті, в кого ім'я розпочинається на приголосний звук, беруть у праву руку цеглинку зеленого кольору і стрибують на лівій нозі.
4. Ті, в кого ім'я розпочинається на голосний звук, беруть у ліву руку голубу цеглинку і стрибують на правій нозі.
5. Школярі утворюють велике коло та за годинниковою стрілкою називають імена учасників, даруючи кожному комплімент.

Творчий портрет літери

Завдання:

1. При вивченні певної букви учитель пропонує учням назвати слова, що містять відповідний звук.
2. Школярі малюють свій портрет літери, прикрашаючи його всередині друкованими або писаними буквами.

Незвичайний звір

Завдання:

1. Учні працюють у групах.
2. Називають диких і свійських тварин, описують їх.
3. Придумують і малюють тваринку, яку ніхто ніколи не бачив. Дають їй ім'я, описують характер, звички.
4. Складають пригодницьку історію про неї.

Як підсумок зазначимо, що виконуючи подібні завдання, школярі навчаються формулювати і висловлювати власні думки і почуття, самостійно відшукувати мовні засоби для передачі їх відтінків,

висловлювати думки яскраво та виразно. Цей вид роботи є дієвим засобом компенсації мовних умінь і навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. LEGO-технологія – чарівні цеглинки успіху. URL: <http://osnova.com.ua/news/>
2. Шість цеглинок в освітньому просторі школи: методичний посібник/ упорядник Оксана Рома. The LEGO

Foundation. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/tseglinok-kviten-2018-web.pdf>

3. Навчальні та дидактичні ігри з LEGO. URL: <https://vseosvita.ua/libraru/navcalni-ta-didakticni-igri-iz-lego-dla-ditej-doskilnogo-viku-12106.html>

4. Юрченко О.11 ігор в парах з набором LEGO «6 цеглинок» для 1 класу. URL: <https://osvitoria.media/experience/23081/>

В. Ю. Носова,

вихователь групи подовженого дня, учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вихователь-методист Червонослобідського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №2 Червонослобідської сільської ради Черкаської області;

Н. Г. Бережна,

учитель початкових класів, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист Червонослобідського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №2 Червонослобідської сільської ради Черкаської області

ОРФОГРАФІЧНИЙ ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗГІДНО З ПРАВОПИСОМ – 2019)

Орфографічна система будь-якої мови ґрунтується на певних принципах, обумовлених особливостями її звукового складу та граматичної будови. «Орфографічний практикум з української мови» (згідно з Правописом – 2019) може стати в нагоді кожному, хто бажає опанувати нові правописні норми. Важливим фактором у оволодінні мовою є знання орфографії.

Вироблення правописних навичок – довготривалий та кропіткий процес, який передбачає застосування системи орфографічних вправ, до складу якої обов'язково повинні входити словникові диктанти та тренувальні вправи на повторення й удосконалення вивченого.

Розроблені вправи допоможуть зрозуміти отриману інформацію, сприятимуть застосуванню набутих знань на практиці, суттєво покращать мовленнєву практику школярів.

ФЕМІНІТИВИ

Скануй QR-код та переглянь відеопрезентацію.

Завдання 1. Спишіть слова, позначте суфікси, з допомогою яких утворено фемінітиви:

Авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка, верстальниця, набірниця, порадниця, учениця, кравчиня, продавчиня, майстриня, філологиня, бойкиня, лемкиня, дяконеса, поетеса, пані посол, мер повідомила, математик Сосновська, академік презентувала, працівниця, агітаторка, принцеса, патронеса, плавчиня, контролерка, розлучниця, перукарка, акторка, очільниця, біологиня, баронеса, лікарка, вокалістка, графиня, модниця, авантюристка, інспекторка, рятівниця, ізолювальниця, апаратниця, натуралістка, журналістка.

Завдання 2. Скануйте QR-код та виконайте тест:

ПІБ: _____

Клас: _____

Дата: _____

1. Неможливо утворити назву особи жіночої статі від іменника...

а) нотаріус б) автор

в) студент

2. З допомогою суфікса -к- можна утворити назву особи жіночої статі від іменника...

а) майстер б) директор в) працівник

3. З допомогою суфікса -ин- (я) можна утворити назву особи жіночої статі від іменника...

а) верстальник б) студент в) плавець

4. З допомогою суфікса -ин- (я) можна утворити назву особи жіночої статі від іменника...

а) філолог б) продавець в) дякон

5. З допомогою суфікса -ес- можна утворити назву особи жіночої статі від іменника...

а) поет б) лемко в) дизайнер

6. Неможливо утворити назву особи жіночої статі від іменника...

а) порадник б) математик в) набірник

7. Знайти фемінітив, який неправильно утворений:

а) журналістка б) апаратниця в) директорша

8. При творенні фемінітива від іменника КРАВЕЦЬ необхідно використати суфікс...

а) -ин- б) -к- в) -иц-

9. При творенні фемінітива від іменника ОЧІЛЬНИК необхідно використати суфікс...

а) -ес- б) -иц- (я) в) -к-

10. При творенні фемінітива від іменника БАРОН необхідно використати суфікс...

а) -иц- б) -ин- в) -ес-

11. При творенні фемінітива від іменника ЛІКАР необхідно використати суфікс...

а) -иц- б) -ин- (я) в) -к-

12. При творенні фемінітива від іменника БІОЛОГ необхідно використати суфікс...

